

Συλλογή της Νομολογίας

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (τρίτο τμήμα)

της 10ης Μαρτίου 2022*

«Προδικαστική παραπομπή – Αρχές του δικαίου της Ένωσης – Υπεροχή – Άμεσο αποτέλεσμα – Καλόπιστη συνεργασία – Άρθρο 4, παράγραφος 3, ΣΕΕ – Άρθρο 63 ΣΛΕΕ – Υποχρεώσεις κράτους μέλους απορρέουσες από προδικαστική απόφαση – Ερμηνεία κανόνα του δικαίου της Ένωσης στην οποία προβαίνει το Δικαστήριο στο πλαίσιο προδικαστικής αποφάσεως – Υποχρέωση διασφάλισης της πλήρους αποτελεσματικότητας του δικαίου της Ένωσης – Υποχρέωση εθνικού δικαστηρίου να αφήσει ανεφάρμοστη εθνική ρύθμιση αντιβαίνουσα στο δίκαιο της Ένωσης όπως αυτό ερμηνεύτηκε από το Δικαστήριο – Διοικητική απόφαση που κατέστη απρόσβλητη ελλείψει ασκήσεως ένδικης προσφυγής – Αρχές της ισοδυναμίας και της αποτελεσματικότητας – Ευθύνη του κράτους μέλους»

Στην υπόθεση C-177/20,

με αντικείμενο αίτηση προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, που υπέβαλε το Győri Közigazgatási és Munkaügyi Bíróság (δικαστήριο διοικητικών και εργατικών διαφορών του Győr, Ουγγαρία) με απόφαση της 6ης Μαρτίου 2020, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 7 Απριλίου 2020, στο πλαίσιο της δίκης

«Grossmania» Mezőgazdasági Termelő és Szolgáltató Kft.

κατά

Vas Megyei Kormányhivatal,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (τρίτο τμήμα),

συγκείμενο από τους A. Prechal (εισηγήτρια), πρόεδρο του δεύτερου τμήματος, προεδρεύουσα του τρίτου τμήματος, J. Passer, F. Biltgen, L. S. Rossi και N. Wahl, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: E. Tanchev

γραμματέας: M. Krausenböck, διοικητική υπάλληλος,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ' ακροατηρίου συζητήσεως της 2ας Ιουνίου 2021,

* Γλώσσα διαδικασίας: η ουγγρική.

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

- η «Grossmania» Mezőgazdasági Termelő és Szolgáltató Kft., εκπροσωπούμενη από τον T. Szendrő-Németh, ügyvéd,
- η Ουγγρική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον M. Z. Fehér,
- η Γερμανική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τους J. Möller και R. Kanitz,
- η Ισπανική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον J. Rodríguez de la Rúa Puig,
- η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από τους F. Erlbacher, L. Malferrari και L. Havas,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα, που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 16ης Σεπτεμβρίου 2021,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

- 1 Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία του άρθρου 267 ΣΛΕΕ.
- 2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς μεταξύ της «Grossmania» Mezőgazdasági Termelő és Szolgáltató Kft. (στο εξής: Grossmania) και των Vas Megyei Kormányhivatal (διοικητικών υπηρεσιών της περιφέρειας Vas, Ουγγαρία) σχετικά με τη νομιμότητα αποφάσεως με την οποία απορρίφθηκε αίτηση επανεγγραφής στο κτηματολόγιο δικαιωμάτων επικαρπίας τα οποία αποσβέστηκαν αυτοδικαίως και διαγράφηκαν από αυτό.

Το νομικό πλαίσιο

Το δίκαιο της Ένωσης

- 3 Το παράρτημα Χ της Πράξεως περί των όρων προσχώρησης της Τσεχικής Δημοκρατίας, της Δημοκρατίας της Εσθονίας, της Κυπριακής Δημοκρατίας, της Δημοκρατίας της Λετονίας, της Δημοκρατίας της Λιθουανίας, της Δημοκρατίας της Ουγγαρίας, της Δημοκρατίας της Μάλτας, της Δημοκρατίας της Πολωνίας, της Δημοκρατίας της Σλοβενίας και της Σλοβακικής Δημοκρατίας και των προσαρμογών των Συνθηκών επί των οποίων βασίζεται η Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ 2003, L 236, σ. 33) φέρει τον τίτλο «Κατάλογος ο οποίος αναφέρεται στο άρθρο 24 της Πράξης Προσχώρησης: Ουγγαρία». Το κεφάλαιο 3 του παραρτήματος αυτού, το οποίο φέρει τον τίτλο «Ελεύθερη κυκλοφορία των κεφαλαίων», ορίζει στο σημείο 2 τα εξής:

«Παρά τις υποχρεώσεις δυνάμει των Συνθηκών στις οποίες βασίζεται η Ευρωπαϊκή Ένωση, η Ουγγαρία μπορεί να διατηρήσει εν ισχύ, για επτά έτη από την ημερομηνία προσχώρησης, τις απαγορεύσεις που περιλαμβάνονται στην ισχύουσα νομοθεσία της κατά την υπογραφή της παρούσας Πράξης, όσον αφορά την απόκτηση γεωργικών γαιών από φυσικά πρόσωπα που δεν είναι μόνιμοι κάτοικοι ή υπήκοοι της Ουγγαρίας και από νομικά πρόσωπα. Σε καμία περίπτωση δεν είναι δυνατό η μεταχείριση υπηκόων των κρατών μελών ή νομικών προσώπων που έχουν συσταθεί σύμφωνα με τη

νομοθεσία άλλου κράτους μέλους να είναι λιγότερο ευνοϊκή όσον αφορά την απόκτηση γεωργικών γαιών από την ισχύουσα κατά την ημερομηνία υπογραφής της Συνθήκης Προσχώρησης. [...]

Οι υπήκοοι άλλου κράτους μέλους οι οποίοι επιθυμούν να εγκατασταθούν ως αυτοαπασχολούμενοι γεωργοί και διαμένουν νόμιμα ασκώντας ενεργά το γεωργικό επάγγελμα στην Ουγγαρία για τουλάχιστον τρία συνεχόμενα έτη δεν υπόκεινται στις διατάξεις του προηγούμενου εδαφίου ούτε σε οιαδήποτε άλλη διαδικασία πέραν αυτών που εφαρμόζονται στους Ούγγρους υπηκόους.

[...]

Εφόσον αποδεικνύεται επαρκώς ότι, κατά τη λήξη της μεταβατικής περιόδου, θα σημειωθούν σοβαρές διαταράξεις ή θα υπάρξει απειλή σοβαρών διαταράξεων στην αγορά γεωργικών εκτάσεων στην Ουγγαρία, η [Ευρωπαϊκή] Επιτροπή, κατόπιν αιτήματος της Ουγγαρίας, αποφασίζει για την παράταση της μεταβατικής περιόδου για τρία χρόνια κατ' ανώτατο όριο.»

- 4 Με την απόφαση 2010/792/ΕΕ της Επιτροπής, της 20ής Δεκεμβρίου 2010, για την παράταση της μεταβατικής περιόδου σχετικά με την απόκτηση γεωργικής γης στην Ουγγαρία (ΕΕ 2010, L 336, σ. 60), η μεταβατική περίοδος την οποία προέβλεπε το παράρτημα Χ, κεφάλαιο 3, σημείο 2, της Πράξης Προσχώρησης που μνημονεύεται στην προηγούμενη σκέψη της παρούσας αποφάσεως παρατάθηκε έως τις 30 Απριλίου 2014.

Το ουγγρικό δίκαιο

- 5 Το άρθρο 38, παράγραφος 1, του földről szóló 1987. évi I. törvény (νόμου αριθ. I του 1987, περί γαιών) προέβλεπε ότι τα φυσικά πρόσωπα που δεν έχουν την ουγγρική ιθαγένεια, ή που έχουν την ιθαγένεια αυτή αλλά διαμένουν μόνιμα εκτός Ουγγαρίας, καθώς και τα νομικά πρόσωπα που έχουν την έδρα τους εκτός Ουγγαρίας, ή που έχουν την έδρα τους στην Ουγγαρία αλλά των οποίων το κεφάλαιο ανήκει σε φυσικά ή νομικά πρόσωπα που κατοικούν ή εδρεύουν εκτός Ουγγαρίας, μπορούσαν να αποκτήσουν την κυριότητα αρόσιμων γαιών μέσω αγοράς, ανταλλαγής ή δωρεάς μόνον κατόπιν προηγούμενης άδειας του Υπουργού Οικονομικών.
- 6 Το άρθρο 1, παράγραφος 5, του 171/1991 Korm. rendelet (κυβερνητικού διατάγματος 171/1991), της 27ης Δεκεμβρίου 1991, το οποίο ετέθη σε ισχύ την 1η Ιανουαρίου 1992, απέκλεισε τη δυνατότητα αποκτήσεως αρόσιμων γαιών από τους μη έχοντες την ουγγρική ιθαγένεια, εξαιρουμένων εκείνων που διαθέτουν άδεια μόνιμης διαμονής και εκείνων στους οποίους έχει αναγνωρισθεί το καθεστώς του πρόσφυγα.
- 7 Ο termőföldről szóló 1994. évi LV. törvény (νόμος αριθ. LV του 1994, περί των αρόσιμων γαιών, στο εξής: νόμος του 1994 περί των αρόσιμων γαιών) διατήρησε την προεκτεθείσα απαγόρευση αποκτήσεως αρόσιμων γαιών επεκτείνοντάς την στα νομικά πρόσωπα, ανεξαρτήτως του αν είναι εγκατεστημένα στην Ουγγαρία.
- 8 Ο εν λόγω νόμος τροποποιήθηκε, με ισχύ από 1ης Ιανουαρίου 2002, από τον termőföldről szóló 1994. évi LV. törvény módosításáról szóló 2001. évi CXVII. törvény (νόμο αριθ. CXVII του 2001, περί τροποποιήσεως του νόμου αριθ. LV του 1994 περί των αρόσιμων γαιών), προκειμένου να αποκλειστεί επίσης η δυνατότητα συμβατικής συστάσεως δικαιώματος επικαρπίας επί των αρόσιμων γαιών υπέρ φυσικών προσώπων που δεν έχουν την ουγγρική ιθαγένεια ή υπέρ νομικών προσώπων. Κατόπιν των τροποποιήσεων αυτών, το άρθρο 11, παράγραφος 1, του νόμου του 1994

περί των αρόσιμων γαιών προέβλεπε ότι, «[γ]ια τη συμβατική σύσταση του δικαιώματος επικαρπίας και του δικαιώματος χρήσεως, εφαρμόζονται οι διατάξεις του κεφαλαίου II σχετικά με τον περιορισμό ως προς την κτήση κυριότητας. [...]»

- 9 Το άρθρο 11, παράγραφος 1, του νόμου του 1994 περί των αρόσιμων γαιών τροποποιήθηκε εν συνεχεία με τον *egyes agrár tárgyú törvények módosításáról szóló 2012. évi CCXIII. törvény* (νόμο αριθ. CCXIII του 2012 περί τροποποίησης ορισμένων νόμων που αφορούν τη γεωργία). Στη νέα του μορφή, η οποία ενσωματώνει την εν λόγω τροποποίηση και τέθηκε σε ισχύ την 1η Ιανουαρίου 2013, το άρθρο 11, παράγραφος 1, όριζε ότι «[τ]α δικαιώματα επικαρπίας που έχουν συσταθεί συμβατικώς δεν είναι ισχυρά, εκτός εάν έχουν συσταθεί υπέρ στενού συγγενούς». Ο νόμος αριθ. CCXIII του 2012 πρόσθεσε επίσης στον νόμο του 1994 περί των αρόσιμων γαιών ένα νέο άρθρο 91, παράγραφος 1, κατά το οποίο «[τ]α υφιστάμενα την 1η Ιανουαρίου 2013 δικαιώματα επικαρπίας τα οποία συστάθηκαν για αόριστο χρόνο ή για ορισμένο χρόνο που λήγει μετά την 30ή Δεκεμβρίου 2032, βάσει συμβάσεως μεταξύ προσώπων που δεν είναι στενοί συγγενείς, αποσβέννυνται αυτοδικαίως την 1η Ιανουαρίου 2033».
- 10 O *mező- és erdőgazdasági földek forgalmáról szóló 2013. évi CXXII. törvény* (νόμος αριθ. CXXII του 2013, περί της πώλησεως γεωργικών και δασικών γαιών, στο εξής: νόμος του 2013 περί των γεωργικών γαιών) εκδόθηκε στις 21 Ιουνίου 2013 και τέθηκε σε ισχύ στις 15 Δεκεμβρίου 2013.
- 11 Το άρθρο 37, παράγραφος 1, του νόμου του 2013 περί των γεωργικών γαιών διατηρεί τον κανόνα κατά τον οποίο τα δικαιώματα επικαρπίας ή τα δικαιώματα χρήσεως των γαιών αυτών τα οποία συστάθηκαν συμβατικώς δεν είναι ισχυρά, εκτός εάν έχουν συσταθεί υπέρ στενού συγγενούς.
- 12 O *mező- és erdőgazdasági földek forgalmáról szóló 2013. évi CXXII. törvénnyel összefüggő egyes rendelkezésekről és átmeneti szabályokról szóló 2013. évi CCXII. törvény* (νόμος αριθ. CCXII του 2013, περί διαφόρων διατάξεων και μεταβατικών μέτρων σχετικά με τον νόμο αριθ. CXXII του 2013, περί της πώλησεως γεωργικών και δασικών γαιών, στο εξής: νόμος του 2013 περί μεταβατικών μέτρων) εκδόθηκε στις 12 Δεκεμβρίου 2013 και τέθηκε σε ισχύ στις 15 Δεκεμβρίου 2013.
- 13 Το άρθρο 108, παράγραφος 1, του νόμου αυτού, το οποίο κατήργησε το άρθρο 91, παράγραφος 1, του νόμου του 1994 περί των αρόσιμων γαιών, ορίζει τα εξής:

«Τα υφιστάμενα την 30ή Απριλίου 2014 δικαιώματα επικαρπίας ή χρήσεως τα οποία συστάθηκαν για αόριστο χρόνο ή για ορισμένο χρόνο που λήγει μετά την 30ή Απριλίου 2014, βάσει συμβάσεως μεταξύ προσώπων που δεν είναι στενοί συγγενείς, αποσβέννυνται αυτοδικαίως την 1η Μαΐου 2014.»

- 14 Κατόπιν της εκδόσεως της αποφάσεως της 6ης Μαρτίου 2018, *SEGRO και Horváth* (C-52/16 και C-113/16, EU:C:2018:157), το άρθρο 108 του νόμου του 2013 περί μεταβατικών μέτρων τροποποιήθηκε με την προσθήκη, με ισχύ από 11ης Ιανουαρίου 2019, δύο νέων παραγράφων 4 και 5, οι οποίες έχουν ως εξής:

«4. Όταν, δυνάμει δικαστικής αποφάσεως, πρέπει να αποκατασταθεί δικαίωμα που έχει αποσβεσθεί κατ' εφαρμογήν της παραγράφου 1, αλλά, σύμφωνα με τη νομοθεσία που ίσχυε κατά την αρχική εγγραφή του δικαιώματος, η εγγραφή του δεν μπορούσε να πραγματοποιηθεί λόγω τυπικού ή ουσιαστικού ελαττώματος, η αρμόδια κτηματολογική υπηρεσία ενημερώνει την εισαγγελία και αναστέλλει τη διαδικασία μέχρι να ολοκληρωθεί η εισαγγελική έρευνα και η επακόλουθη δικαστική διαδικασία.

5. Συνιστά ελάττωμα κατά την έννοια της παραγράφου 4 το γεγονός ότι:
- a) ο δικαιούχος του δικαιώματος χρήσης είναι νομικό πρόσωπο·
 - b) το δικαίωμα επικαρπίας ή το δικαίωμα χρήσης έχει εγγραφεί στο κτηματολόγιο μετά την 31η Δεκεμβρίου 2001 στο όνομα νομικού προσώπου ή φυσικού προσώπου που δεν έχει ουγγρική ιθαγένεια·
 - c) κατά τον χρόνο της υποβολής της αιτήσεως για την εγγραφή του δικαιώματος επικαρπίας ή του δικαιώματος χρήσεως, είναι απαραίτητη για την απόκτηση του δικαιώματος, σύμφωνα με την τότε ισχύουσα νομοθεσία, βεβαίωση ή άδεια που χορηγείται από άλλη αρχή και ο ενδιαφερόμενος δεν συνυπέβαλε το εν λόγω έγγραφο.»
- 15 Κατά το άρθρο 94 του ingatlan-nyilvántartásról szóló 1997. évi CXLI. törvény (νόμου αριθ. CXLI του 1997, για το κτηματολόγιο, στο εξής: νόμος για το κτηματολόγιο):
- «1. Ενόψει της διαγραφής από το κτηματολόγιο των δικαιωμάτων επικαρπίας και των δικαιωμάτων χρήσεως τα οποία αποσβέννυνται δυνάμει του άρθρου 108, παράγραφος 1, του [νόμου του 2013 περί μεταβατικών μέτρων] (στο εξής από κοινού στο παρόν άρθρο: δικαιώματα επικαρπίας), ο επικαρπωτής φυσικό πρόσωπο οφείλει, κατόπιν εγγράφου οχλήσεως που αποστέλλεται το αργότερο έως τις 31 Οκτωβρίου 2014 από την υπηρεσία του κτηματολογίου και εντός 15 ημερών από την επίδοση του εγγράφου οχλήσεως, να δηλώσει, στο σχετικό έντυπο που καθορίζεται με υπουργική απόφαση, την τυχόν σχέση στενής συγγένειας που τον συνδέει με το πρόσωπο που αναγράφεται ως κύριος του ακινήτου στον τίτλο βάσει του οποίου πραγματοποιήθηκε η εγγραφή του δικαιώματος. Ελλείψει εμπρόθεσμης δηλώσεως, οι αιτήσεις για τη χορήγηση βεβαιώσεων δεν θα γίνονται δεκτές μετά τις 31 Δεκεμβρίου 2014.
- [...]
3. Αν από τη δήλωση δεν προκύπτει σχέση στενής συγγένειας ή αν δεν υποβληθεί εμπρόθεσμη δήλωση, η υπηρεσία του κτηματολογίου διαγράφει αυτεπαγγέλτως τα δικαιώματα επικαρπίας από το κτηματολόγιο εντός έξι μηνών από τη λήξη της προθεσμίας για την υποβολή της δηλώσεως και πάντως το αργότερο έως τις 31 Ιουλίου 2015.
- [...]
5. Το αργότερο έως τις 31 Δεκεμβρίου 2014, η υπηρεσία του κτηματολογίου διαγράφει αυτεπαγγέλτως από το κτηματολόγιο τα δικαιώματα επικαρπίας τα οποία είχαν εγγραφεί υπέρ νομικών προσώπων ή υπέρ οντοτήτων χωρίς νομική προσωπικότητα, αλλά δυνάμενων να αποκτούν δικαιώματα εγγραπτέα στο κτηματολόγιο, και τα οποία καταργήθηκαν κατ' εφαρμογήν του άρθρου 108, παράγραφος 1, του [νόμου του 2013 περί μεταβατικών μέτρων].»

Η διαφορά της κύριας δίκης και το προδικαστικό ερώτημα

- 16 Η Grossmania, εμπορική εταιρία με έδρα στην Ουγγαρία, της οποίας όμως οι εταίροι είναι φυσικά πρόσωπα που έχουν την ιθαγένεια άλλων κρατών μελών, ήταν κάτοχος δικαιωμάτων επικαρπίας που είχε αποκτήσει σε αγροτεμάχια κείμενα στο Jánosháza και στο Duka (Ουγγαρία).

- 17 Μετά την αυτοδίκαιη απόσβεση, την 1η Μαΐου 2014, των εν λόγω δικαιωμάτων επικαρπίας κατ' εφαρμογήν του άρθρου 108, παράγραφος 1, του νόμου του 2013 περί μεταβατικών μέτρων, τα δικαιώματα αυτά διαγράφηκαν από το κτηματολόγιο από την αρμόδια αρχή, δυνάμει του άρθρου 94, παράγραφος 5, του νόμου για το κτηματολόγιο. Η Grossmania δεν άσκησε προσφυγή κατά της διαγραφής.
- 18 Κατόπιν της αποφάσεως της 6ης Μαρτίου 2018, SEGRO και Horváth (C-52/16 και C-113/16, EU:C:2018:157), με την οποία το Δικαστήριο έκρινε ότι το άρθρο 63 ΣΛΕΕ αντιτίθεται σε εθνική ρύθμιση δυνάμει της οποίας τα συσταθέντα σε προγενέστερο χρονικό σημείο δικαιώματα επικαρπίας επί γεωργικών γαιών υπέρ δικαιούχων οι οποίοι δεν είναι στενοί συγγενείς του κυρίου των γαιών αποσβέννυνται αυτοδικαίως και διαγράφονται, συνακόλουθα, από τα κτηματολόγια, η Grossmania υπέβαλε στις 10 Μαΐου 2019 αίτηση ενώπιον των Vas Megyei Kormányhivatal Celldömölki Járási Hivatala (διοικητικών υπηρεσιών της περιφέρειας Vas – γραφείο της επαρχίας Celldömölk, Ουγγαρία) για την επανεγγραφή των δικαιωμάτων επικαρπίας της.
- 19 Με απόφαση της 17ης Μαΐου 2019, η αρχή αυτή κήρυξε απαράδεκτη την αίτηση, στηριζόμενη στο άρθρο 108, παράγραφος 1, του νόμου του 2013 περί μεταβατικών μέτρων, καθώς και στο άρθρο 37, παράγραφος 1, του νόμου του 2013 περί των γεωργικών γαιών.
- 20 Επιληφθείσες της διοικητικής προσφυγής που άσκησε η Grossmania, οι διοικητικές υπηρεσίες της περιφέρειας Vas, με απόφαση της 5ης Αυγούστου 2019, επικύρωσαν την απόφαση της 17ης Μαΐου 2019, με την αιτιολογία ότι το άρθρο 108, παράγραφος 1, του νόμου του 2013 περί μεταβατικών μέτρων και το άρθρο 37, παράγραφος 1, του νόμου του 2013 περί των γεωργικών γαιών εξακολουθούσαν να βρίσκονται σε ισχύ και δεν επέτρεπαν τη ζητηθείσα επανεγγραφή. Όσον αφορά το επιχείρημα που αντλήθηκε από την απόφαση της 6ης Μαρτίου 2018, SEGRO και Horváth (C-52/16 και C-113/16, EU:C:2018:157), οι εν λόγω διοικητικές υπηρεσίες επισήμαναν ότι η απόφαση είχε εφαρμογή μόνο στις συγκεκριμένες υποθέσεις επί των οποίων είχε εκδοθεί. Σε σχέση δε με την απόφαση της 21ης Μαΐου 2019, Επιτροπή κατά Ουγγαρίας (Επικαρπία επί γεωργικών γαιών) (C-235/17, EU:C:2019:432), η οποία εκδόθηκε επί προσφυγής λόγω παραβάσεως που αφορούσε την ίδια εθνική ρύθμιση, οι εν λόγω υπηρεσίες τόνισαν ότι η απόφαση αυτή είναι δεσμευτική για το ζήτημα της αποζημιώσεως, όχι όμως για το ζήτημα της επανεγγραφής δικαιωμάτων επικαρπίας που είχαν προηγουμένως διαγραφεί.
- 21 Η Grossmania άσκησε ενώπιον του Győri Közigazgatási és Munkaügyi Bíróság (δικαστηρίου διοικητικών και εργατικών διαφορών του Győr, Ουγγαρία), ήτοι του αιτούντος δικαστηρίου, ένδικη προσφυγή κατά της αποφάσεως της 5ης Αυγούστου 2019.
- 22 Το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει, κατ' αρχάς, ότι, ενόσω εκκρεμεί η διαφορά της κύριας δίκης, εξακολουθεί να μην υπάρχει στο εσωτερικό δίκαιο διάταξη βάσει της οποίας να μπορεί να αποζημιωθεί η Grossmania για τη ζημία που της προκάλεσε η αυτοδίκαιη απόσβεση και διαγραφή των δικαιωμάτων επικαρπίας της.
- 23 Με απόφαση, βέβαια, της 21ης Ιουλίου 2015, το Alkotmánybíróság (Συνταγματικό Δικαστήριο, Ουγγαρία), αφενός, διαπίστωσε παράβαση του Magyarország Alaptörvénye (ουγγρικού Θεμελιώδους Νόμου) καθόσον ο εθνικός νομοθέτης δεν είχε θεσπίσει, όσον αφορά τα δικαιώματα επικαρπίας και χρήσης που είχαν απολεσθεί λόγω της εφαρμογής του άρθρου 108 του νόμου του 2013 περί μεταβατικών μέτρων, διατάξεις που να καθιστούν δυνατή την αποκατάσταση των έκτακτων χρηματικών ζημιών οι οποίες προκλήθηκαν από την κατάργηση των εν λόγω δικαιωμάτων και δεν μπορούσαν να αποκατασταθούν με εκκαθάριση μεταξύ των

συμβαλλομένων μερών, και, αφετέρου, κάλεσε τον εθνικό νομοθέτη να συμπληρώσει το κενό αυτό το αργότερο έως την 1η Δεκεμβρίου 2015. Ωστόσο, ενόσω εκκρεμεί η υπόθεση της κύριας δίκης, εξακολουθεί να μην έχει θεσπιστεί κανένα μέτρο προς τον σκοπό αυτό.

- 24 Το αιτούν δικαστήριο διευκρινίζει, εν συνεχεία, ότι, αφ' ης στιγμής η Grossmania δεν μπορούσε να λάβει αποζημίωση, η μόνη δυνατότητα την οποία διέθετε ήταν να ζητήσει την επανεγγραφή των δικαιωμάτων επικαρπίας τα οποία κατείχε. Στο πλαίσιο αυτό, το αιτούν δικαστήριο διερωτάται ως προς την εμβέλεια των δεσμευτικών αποτελεσμάτων των αποφάσεων του Δικαστηρίου που εκδόθηκαν επί προδικαστικής παραπομπής.
- 25 Συναφώς, υπενθυμίζει ότι, κατά τη νομολογία του Δικαστηρίου, λόγω του δεσμευτικού χαρακτήρα της ερμηνείας την οποία έχει προηγουμένως δώσει το Δικαστήριο δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, εθνικό δικαστήριο που επιλαμβάνεται υπόθεσης σε τελευταίο βαθμό δεν υποχρεούται να υποβάλει αίτηση προδικαστικής αποφάσεως όταν το ζήτημα που εγείρεται είναι ουσιαδώς ταυτόσημο με ζήτημα το οποίο έχει ήδη αποτελέσει αντικείμενο προδικαστικής αποφάσεως σε ανάλογη υπόθεση ή πάγιας νομολογίας του Δικαστηρίου επιλύουσας το επίμαχο νομικό ζήτημα, τούτο ισχύει δε ανεξαρτήτως του είδους των διαδικασιών εξ αφορμής των οποίων διαμορφώθηκε η νομολογία αυτή, ακόμη και εάν τα επίδικα ζητήματα δεν ταυτίζονται απολύτως. Επισημαίνει επίσης ότι η ερμηνεία που δίδεται από το Δικαστήριο έχει αποτέλεσμα *ex tunc* υπό την έννοια ότι ο ερμηνευόμενος κατ' αυτόν τον τρόπο κανόνας μπορεί και πρέπει να εφαρμόζεται από τον εθνικό δικαστή και σε έννομες σχέσεις που γεννήθηκαν και συστάθηκαν πριν από την έκδοση της αποφάσεως επί της ζητηθείσας ερμηνείας.
- 26 Εν προκειμένω, κατά το αιτούν δικαστήριο, από την απόφαση της 6ης Μαρτίου 2018, SEGRO και Horváth (C-52/16 και C-113/16, EU:C:2018:157), προκύπτει σαφώς ότι το άρθρο 108, παράγραφος 1, του νόμου του 2013 περί μεταβατικών μέτρων, στο οποίο στηρίχθηκε η επίδικη στην κύρια δίκη απόφαση, αντιβαίνει στο δίκαιο της Ένωσης και ότι τούτο ισχύει και ως προς τη διαφορά της κύριας δίκης.
- 27 Εντούτοις, το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει ότι, σε αντίθεση με τις περιπτώσεις επί των οποίων εκδόθηκε η απόφαση της 6ης Μαρτίου 2018, SEGRO και Horváth (C-52/16 και C-113/16, EU:C:2018:157), η Grossmania δεν προσέβαλε ενώπιον δικαστηρίου τη διαγραφή των δικαιωμάτων επικαρπίας τα οποία κατείχε. Ως εκ τούτου, διερωτάται αν τα διδάγματα που απορρέουν από την εν λόγω απόφαση του Δικαστηρίου μπορούν να τύχουν εφαρμογής στη διαφορά της κύριας δίκης και, ιδίως, αν το ίδιο μπορεί να αφήσει ανεφάρμοστο το άρθρο 108, παράγραφος 1, του νόμου του 2013 περί μεταβατικών μέτρων λόγω της αντίθεσής του προς το δίκαιο της Ένωσης και να υποχρεώσει τις καθών στην κύρια δίκη διοικητικές υπηρεσίες να προβούν σε επανεγγραφή των δικαιωμάτων επικαρπίας της Grossmania, λαμβανομένης υπόψη, επιπλέον, της θέσεως στο μεταξύ σε ισχύ των παραγράφων 4 και 5 του εν λόγω άρθρου 108.
- 28 Υπό τις συνθήκες αυτές, το Győri Közigazgatási és Munkaügyi Bíróság (δικαστήριο διοικητικών και εργατικών διαφορών του Győr, Ουγγαρία) αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο το ακόλουθο προδικαστικό ερώτημα:

«Πρέπει το άρθρο 267 ΣΛΕΕ να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι, όταν το [Δικαστήριο] έχει αποφανθεί, με απόφαση εκδοθείσα στο πλαίσιο προδικαστικής παραπομπής, ότι κανονιστική διάταξη κράτους μέλους είναι αντίθετη προς το δίκαιο της Ένωσης, η διάταξη αυτή δεν μπορεί να εφαρμοσθεί ούτε σε μεταγενέστερες διοικητικές ή δικαστικές διαδικασίες, ακόμη και εάν τα πραγματικά περιστατικά της μεταγενέστερης διαδικασίας δεν ταυτίζονται πλήρως με εκείνα της προηγούμενης διαδικασίας προδικαστικής παραπομπής;»

Επί του προδικαστικού ερωτήματος

- 29 Προκαταρκτικώς, επιβάλλεται να υπενθυμιστεί ότι, κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, στο πλαίσιο της διαδικασίας συνεργασίας μεταξύ των εθνικών δικαστηρίων και του Δικαστηρίου την οποία θεσπίζει το άρθρο 267 ΣΛΕΕ, στο Δικαστήριο απόκειται να δώσει στο αιτούν δικαστήριο χρήσιμη απάντηση η οποία θα του παρέχει τη δυνατότητα να επιλύσει τη διαφορά της οποίας έχει επιληφθεί. Υπό το πρίσμα αυτό, το Δικαστήριο μπορεί να αναδιατυπώσει, εφόσον είναι αναγκαίο, τα προδικαστικά ερωτήματα που του έχουν υποβληθεί (απόφαση της 26ης Οκτωβρίου 2021, C-109/20, PL Holdings, EU:C:2021:875, σκέψη 34 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 30 Συναφώς, από την αίτηση προδικαστικής αποφάσεως προκύπτει, πρώτον, ότι ο προβληματισμός του αιτούντος δικαστηρίου σχετικά με το αν υποχρεούται να αφήσει ανεφάρμοστη εθνική ρύθμιση την οποία θεωρεί ως αντιβαίνουσα στο δίκαιο της Ένωσης, όπως αυτό έχει ερμηνευθεί από το Δικαστήριο σε προδικαστική απόφασή του, εν προκειμένω στην απόφαση της 6ης Μαρτίου 2018, SEGRO και Horváth (C-52/16 και C-113/16, EU:C:2018:157), η οποία αφορούσε το άρθρο 63 ΣΛΕΕ, εντάσσεται στο πλαίσιο διαφοράς η οποία, μολονότι έχει ως αντικείμενο αίτημα ακυρώσεως της αποφάσεως περί αρνήσεως επανεγγραφής δικαιωμάτων επικαρπίας τα οποία αποσβέστηκαν αυτοδικαίως και διαγράφηκαν από το κτηματολόγιο δυνάμει της ίδιας εθνικής ρύθμισης με την επίμαχη στις υποθέσεις επί των οποίων εκδόθηκε η εν λόγω απόφαση, διαφέρει, εντούτοις, από εκείνες τις υποθέσεις ως προς το ότι, αντιθέτως προς τα εκεί εμπλεκόμενα πρόσωπα, η προσφεύγουσα της κύριας δίκης δεν προσέβαλε ενώπιον δικαστηρίου, εντός της νόμιμης προθεσμίας, τη διαγραφή των δικαιωμάτων επικαρπίας της.
- 31 Δεύτερον, το αιτούν δικαστήριο διερωτάται αν, ελλείψει νομικής βάσεως στο ουγγρικό δίκαιο για την επιδίκαση αποζημίωσης στη Grossmania για τη ζημία την οποία υπέστη λόγω της αυτοδίκαιης απόσβεσης και της διαγραφής των δικαιωμάτων επικαρπίας της, μπορεί να υποχρεώσει τις καθών στην κύρια δίκη διοικητικές υπηρεσίες να προβούν στην επανεγγραφή των εν λόγω δικαιωμάτων κατά το σχετικό αίτημα της ανωτέρω εταιρίας.
- 32 Υπό τις συνθήκες αυτές, το υποβληθέν από το αιτούν δικαστήριο ερώτημα πρέπει να νοηθεί υπό την έννοια ότι ερωτάται αν το δίκαιο της Ένωσης, και ιδίως το άρθρο 267 ΣΛΕΕ, έχει την έννοια ότι εθνικό δικαστήριο που επιλαμβάνεται προσφυγής κατά αποφάσεως με την οποία απορρίπτεται αίτηση επανεγγραφής δικαιωμάτων επικαρπίας τα οποία αποσβέστηκαν αυτοδικαίως και διαγράφηκαν από το κτηματολόγιο δυνάμει εθνικής ρύθμισης αντιβαίνουσας στο άρθρο 63 ΣΛΕΕ, όπως αυτό ερμηνεύθηκε από το Δικαστήριο σε προδικαστική απόφαση, οφείλει, αφενός, να αφήσει ανεφάρμοστη την εν λόγω ρύθμιση και, αφετέρου, να υποχρεώσει την αρμόδια διοικητική αρχή να προβεί σε επανεγγραφή των δικαιωμάτων επικαρπίας, παρά το γεγονός ότι δεν ασκήθηκε, εντός της νόμιμης προθεσμίας, ένδικη προσφυγή κατά της διαγραφής των δικαιωμάτων.
- 33 Συναφώς, επισημαίνεται ότι, μολονότι με την αίτηση προδικαστικής αποφάσεως το αιτούν δικαστήριο αναφέρθηκε μόνο στην απόφαση της 6ης Μαρτίου 2018, SEGRO και Horváth (C-52/16 και C-113/16, EU:C:2018:157), εντούτοις, η εθνική ρύθμιση την οποία αφορούσε η υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η απόφαση αυτή και την οποία αφορά η υπόθεση της κύριας δίκης αποτέλεσε επίσης αντικείμενο της αποφάσεως της 21ης Μαΐου 2019, Επιτροπή κατά Ουγγαρίας (Επικαρπία επί γεωργικών γαιών) (C-235/17, EU:C:2019:432), η οποία εκδόθηκε επί προσφυγής λόγω παραβάσεως που άσκησε η Επιτροπή δυνάμει του άρθρου 258 ΣΛΕΕ.

- 34 Με την εν λόγω απόφαση, το Δικαστήριο έκρινε ότι η Ουγγαρία, θεσπίζοντας το άρθρο 108, παράγραφος 1, του νόμου του 2013 περί μεταβατικών μέτρων και καταργώντας με τον τρόπο αυτόν, *ex lege*, τα δικαιώματα επικαρπίας επί των κείμενων στην Ουγγαρία γεωργικών και δασικών γαιών που κατέχουν άμεσα ή έμμεσα υπήκοοι άλλων κρατών μελών, παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από τις συνδυασμένες διατάξεις του άρθρου 63 ΣΛΕΕ και του άρθρου 17 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (στο εξής: Χάρτης).
- 35 Βάσει όμως του άρθρου 260, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, εάν το Δικαστήριο διαπιστώσει ότι κράτος μέλος έχει παραβεί τις υποχρεώσεις τις οποίες υπέχει από τις Συνθήκες, το κράτος μέλος αυτό οφείλει να λάβει τα μέτρα που συνεπάγεται η εκτέλεση της αποφάσεως του Δικαστηρίου, η οποία έχει αποκτήσει ισχύ δεδικασμένου ως προς τα πραγματικά και νομικά ζητήματα τα οποία επιλύθηκαν όντως ή κατ' ανάγκην με αυτή (πρβλ. απόφαση της 24ης Ιανουαρίου 2013, Επιτροπή κατά Ισπανίας, C-529/09, EU:C:2013:31, σκέψεις 65 και 66).
- 36 Επομένως, ενώ οι αρχές του οικείου κράτους μέλους που συμμετέχουν στην άσκηση της νομοθετικής εξουσίας υποχρεούνται να τροποποιήσουν τις εθνικές διατάξεις αναφορικά με τις οποίες εκδόθηκε απόφαση διαπιστώνουσα παράβαση κατά τρόπον ώστε να τις καταστήσουν σύμφωνες προς τις απαιτήσεις του δικαίου της Ένωσης, τα δικαστήρια του κράτους μέλους έχουν από τη δική τους πλευρά την υποχρέωση να διασφαλίζουν την τήρηση της αποφάσεως στο πλαίσιο της ασκήσεως της αποστολής τους, όπερ συνεπάγεται, μεταξύ άλλων, ότι εναπόκειται στον εθνικό δικαστή, δυνάμει του κύρους που έχει η απόφαση του Δικαστηρίου, να λάβει υπόψη, αν χρειαστεί, τα νομικά θέματα που επιλύονται σε αυτή για να καθορίσει το περιεχόμενο των διατάξεων του δικαίου της Ένωσης, το οποίο έχει καθήκον να εφαρμόσει (πρβλ. απόφαση της 14ης Δεκεμβρίου 1982, *Waterkeyn* κ.λπ., 314/81 έως 316/81 και 83/82, EU:C:1982:430, σκέψεις 14 και 15).
- 37 Εν προκειμένω, από την απόφαση περί παραπομπής προκύπτει ότι το άρθρο 108, παράγραφος 1, του νόμου του 2013 περί μεταβατικών μέτρων εξακολουθούσε να ισχύει όταν εκδόθηκε η απόφαση περί μη επανεγγραφής των επίμαχων στην κύρια δίκη δικαιωμάτων επικαρπίας, αφού οι αρμόδιες εθνικές αρχές επικαλέστηκαν την εν λόγω εθνική διάταξη για να αιτιολογήσουν την ως άνω απόφαση. Συνεπώς, κατά τον χρόνο εκείνο, οι ουγγρικές αρχές που συμμετείχαν στην άσκηση της νομοθετικής εξουσίας δεν είχαν λάβει τα μέτρα που συνεπάγεται η εκτέλεση της αποφάσεως περί διαπιστώσεως παραβάσεως υποχρεώσεων για την οποία γίνεται λόγος στη σκέψη 33 της παρούσας αποφάσεως.
- 38 Εντούτοις, καίτοι δεν ελήφθησαν τέτοια μέτρα, το αιτούν δικαστήριο υπέχει την υποχρέωση να λάβει όλα τα μέτρα προκειμένου να διευκολύνει την υλοποίηση της πλήρους αποτελεσματικότητας του δικαίου της Ένωσης συμφώνως προς τα κριθέντα στην απόφαση περί διαπιστώσεως παραβάσεως (πρβλ. αποφάσεις της 19ης Ιανουαρίου 1993, Επιτροπή κατά Ιταλίας, C-101/91, EU:C:1993:16, σκέψη 24, και της 18ης Ιανουαρίου 2022, *Thelen Technopark Berlin*, C-261/20, EU:C:2022:33, σκέψη 39).
- 39 Εν προκειμένω, υπενθυμίζεται, κατά πρώτον, ότι, στην απόφαση της 6ης Μαρτίου 2018, *SEGRO και Horváth* (C-52/16 και C-113/16, EU:C:2018:157), την οποία μνημονεύει το αιτούν δικαστήριο, το Δικαστήριο έκρινε ότι το άρθρο 63 ΣΛΕΕ έχει την έννοια ότι αντιτίθεται σε εθνική νομοθεσία δυνάμει της οποίας τα συσταθέντα σε προγενέστερο χρονικό σημείο δικαιώματα επικαρπίας επί γεωργικών γαιών υπέρ δικαιούχων οι οποίοι δεν είναι στενοί συγγενείς του κυρίου των γαιών αυτών αποσβέννυνται αυτοδικαίως και διαγράφονται, συνακόλουθα, από τα κτηματολόγια.

- 40 Ειδικότερα, το Δικαστήριο έκρινε, κατ' αρχάς, στις σκέψεις 62 έως 64 της αποφάσεως αυτής, ότι η επίμαχη εθνική ρύθμιση, στο μέτρο που προβλέπει την *ex lege* απόσβεση των δικαιωμάτων επικαρπίας που έχουν επί γεωργικών γαιών οι υπήκοοι άλλων κρατών μελών πλην της Ουγγαρίας, περιορίζει, ως εκ του αντικειμένου της και εξ αυτού του λόγου και μόνον, το δικαίωμα των ενδιαφερομένων στην ελεύθερη κυκλοφορία κεφαλαίων το οποίο κατοχυρώνει το άρθρο 63 ΣΛΕΕ, αφού τους στερεί τόσο τη δυνατότητα να συνεχίσουν να απολαύουν του δικαιώματος επικαρπίας, εμποδίζοντάς τους, ιδίως, να χρησιμοποιούν και να εκμεταλλεύονται τις οικείες γαίες ή να τις διαθέτουν υπό καθεστώς αγρομισθώσεως και, με τον τρόπο αυτό, να αποκομίζουν κέρδος, όσο και τη δυνατότητα να μεταβιβάσουν ενδεχομένως το συγκεκριμένο δικαίωμα. Εν συνεχεία, στη σκέψη 65 της εν λόγω αποφάσεως, το Δικαστήριο προσέθεσε ότι η ίδια εθνική ρύθμιση ενδέχεται να αποτρέψει τους κατοίκους της αλλοδαπής να πραγματοποιήσουν μελλοντικά επενδύσεις στην Ουγγαρία. Τέλος, στις σκέψεις 24, 94 και 107 της αποφάσεως, το Δικαστήριο διαπίστωσε ότι ο περιορισμός αυτός της ελεύθερης κυκλοφορίας κεφαλαίων δεν μπορούσε να δικαιολογηθεί βάσει των στοιχείων που είχε επικαλεστεί η Ουγγαρία.
- 41 Όσον αφορά, κατά δεύτερον, το ζήτημα αν μια τέτοια ερμηνεία του άρθρου 63 ΣΛΕΕ, η οποία παρέχεται με προδικαστική απόφαση εκδοθείσα δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, συνεπάγεται, για το αιτούν δικαστήριο, την υποχρέωση να αφήσει ανεφάρμοστη την επίμαχη εθνική ρύθμιση, υπενθυμίζεται ότι, κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, η ερμηνεία που αυτό δίδει, κατά την άσκηση της αρμοδιότητάς που του απονέμει το 267 ΣΛΕΕ, σε κανόνα του δικαίου της Ένωσης διασαφηνίζει και ορίζει, όταν παρίσταται ανάγκη, την έννοια και το περιεχόμενο του εν λόγω κανόνα, όπως αυτός πρέπει ή έπρεπε να γίνει αντιληπτός και να εφαρμοστεί από τη θέση του σε ισχύ (απόφαση της 7ης Αυγούστου 2018, *Hochtief*, C-300/17, EU:C:2018:635, σκέψη 55). Με άλλα λόγια, η προδικαστική απόφαση έχει αμιγώς αναγνωριστική και όχι διαπλαστική ισχύ (απόφαση της 28ης Ιανουαρίου 2015, *Starjakob*, C-417/13, EU:C:2015:38, σκέψη 63).
- 42 Συνεπώς, όταν η νομολογία του Δικαστηρίου έχει παράσχει σαφή απάντηση σε ερώτημα περί της ερμηνείας του δικαίου της Ένωσης, το εθνικό δικαστήριο οφείλει να προβαίνει σε όλες τις αναγκαίες ενέργειες προκειμένου να διασφαλιστεί ότι η ερμηνεία αυτή θα εφαρμοστεί (πρβλ. απόφαση της 5ης Απριλίου 2016, *PFE*, C-689/13, EU:C:2016:199, σκέψη 42).
- 43 Επιπλέον, βάσει της αρχής της υπεροχής, σε περίπτωση που είναι αδύνατη η σύμφωνη προς τις απαιτήσεις του δικαίου της Ένωσης ερμηνεία της εθνικής ρύθμισης, το εθνικό δικαστήριο στο οποίο έχει ανατεθεί, στο πλαίσιο της αρμοδιότητάς του, η εφαρμογή των κανόνων του δικαίου της Ένωσης έχει την υποχρέωση να διασφαλίζει την πλήρη αποτελεσματικότητά τους, αφήνοντας εν ανάγκη αυτεπαγγέλτως ανεφάρμοστη κάθε διάταξη του εθνικού δικαίου, έστω και μεταγενέστερη, η οποία αντιβαίνει σε διάταξη του δικαίου της Ένωσης που έχει άμεσο αποτέλεσμα, χωρίς να υποχρεούται να ζητήσει ή να αναμείνει την προηγούμενη εξαφάνισή της είτε διά της νομοθετικής οδού είτε μέσω οποιασδήποτε άλλης συνταγματικής διαδικασίας (πρβλ. απόφαση της 24ης Ιουνίου 2019, *Porławski*, C-573/17, EU:C:2019:530, σκέψεις 58 και 61).
- 44 Όσον αφορά το άρθρο 63 ΣΛΕΕ, το οποίο αφορά η υπό κρίση αίτηση προδικαστικής αποφάσεως, από πάγια νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει ότι η διάταξη αυτή έχει άμεσο αποτέλεσμα και, ως εκ τούτου, είναι δυνατή η επίκλησή της ενώπιον του εθνικού δικαστή και μπορεί να οδηγήσει στη μη εφαρμογή εθνικών κανόνων που είναι αντίθετοι σε αυτή (πρβλ. απόφαση της 14ης Σεπτεμβρίου 2017, *The Trustees of the BT Pension Scheme*, C-628/15, EU:C:2017:687, σκέψη 49).

- 45 Εν προκειμένω, δεδομένου ότι η επίμαχη στην κύρια δίκη εθνική ρύθμιση αντιβαίνει στο άρθρο 63 ΣΛΕΕ, όπως προκύπτει από την απόφαση της 6ης Μαρτίου 2018, SEGRO και Horváth (C-52/16 και C-113/16, EU:C:2018:157), το αιτούν δικαστήριο, το οποίο καλείται να αποφανθεί επί προσφυγής με αίτημα την ακύρωση αποφάσεως στηριζόμενης, μεταξύ άλλων, στη ρύθμιση αυτή, οφείλει να διασφαλίσει την πλήρη αποτελεσματικότητα του άρθρου 63 ΣΛΕΕ, αφήνοντας ανεφάρμοστη την εν λόγω εθνική ρύθμιση για την επίλυση της διαφοράς που εκκρεμεί ενώπιόν του.
- 46 Σημειώνεται δε ότι την ίδια υποχρέωση υπείχαν και οι εθνικές διοικητικές αρχές στις οποίες υπέβαλε η προσφεύγουσα της κύριας δίκης αίτηση επανεγγραφής των δικαιωμάτων επικαρπίας της στο κτηματολόγιο (πρβλ. απόφαση της 4ης Δεκεμβρίου 2018, Minister for Justice and Equality και Commissioner of An Garda Síochána, C-378/17, EU:C:2018:979, σκέψη 38 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία), αλλά οι οποίες εξακολούθησαν, κατά παράβαση της υποχρεώσεως αυτής, να εφαρμόζουν την επίμαχη στην κύρια δίκη εθνική ρύθμιση, με αποτέλεσμα να απορρίψουν την προαναφερθείσα αίτηση.
- 47 Όσον αφορά, κατά τρίτον, το γεγονός ότι η Grossmania δεν άσκησε, εντός των προβλεπόμενων προς τούτο προθεσμιών, ένδικη προσφυγή κατά της διαγραφής των δικαιωμάτων επικαρπίας της, επισημαίνεται ότι το αιτούν δικαστήριο δεν διευκρίνισε για ποιον λόγο η περίπτωση αυτή δύναται να δημιουργήσει δυσχέρειες στην επίλυση της διαφοράς της κύριας δίκης. Ειδικότερα, στο πλαίσιο αυτό το εν λόγω δικαστήριο επισήμανε απλώς ότι η άρνηση της αρμόδιας εθνικής αρχής να επανεγγράψει τα δικαιώματα επικαρπίας της προσφεύγουσας της κύριας δίκης στηριζόταν στο γεγονός ότι το άρθρο 108, παράγραφος 1, του νόμου του 2013 περί μεταβατικών μέτρων και το άρθρο 37, παράγραφος 1, του νόμου του 2013 περί των γεωργικών γαιών εξακολουθούσαν να βρίσκονται σε ισχύ. Εντούτοις, η Ουγγρική Κυβέρνηση τόνισε, με τις παρατηρήσεις της ενώπιον του Δικαστηρίου, ότι, σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο, εφόσον δεν ασκήθηκε προσφυγή, η διαγραφή κατέστη απρόσβλητη και, λόγω αυτού, δεν επιτρεπόταν η επανεγγραφή των δικαιωμάτων επικαρπίας στο κτηματολόγιο.
- 48 Επομένως, μολονότι, δυνάμει της συνεργασίας που καθιερώνει το άρθρο 267 ΣΛΕΕ, δεν απόκειται στο Δικαστήριο να ελέγξει την ακρίβεια του πραγματικού και κανονιστικού πλαισίου το οποίο το εθνικό δικαστήριο προσδιορίζει με δική του ευθύνη, εντούτοις δεν αποκλείεται, εν προκειμένω, οι αμφιβολίες του αιτούντος δικαστηρίου να οφείλονται στο γεγονός ότι ο απρόσβλητος χαρακτήρας της διαγραφής των δικαιωμάτων επικαρπίας το εμποδίζει να αντλήσει, για την επίλυση της διαφοράς της κύριας δίκης, το σύνολο των συνεπειών που απορρέουν από τη διαπιστωθείσα έλλειψη νομιμότητας της επίμαχης στην κύρια δίκη εθνικής ρύθμισης.
- 49 Αν αυτό ισχύει και προκειμένου να δοθεί χρήσιμη απάντηση στο αιτούν δικαστήριο, υπενθυμίζεται ότι, δυνάμει της αρχής της δικονομικής αυτονομίας, εναπόκειται στην εσωτερική έννομη τάξη κάθε κράτους μέλους να θεσπίσει τους δικονομικούς κανόνες ασκήσεως των ένδικων βοηθημάτων που αποσκοπούν στη διασφάλιση της προστασίας των δικαιωμάτων των υποκειμένων δικαίου, υπό τον όρο, ωστόσο, ότι οι κανόνες αυτοί δεν είναι, στις καταστάσεις που διέπονται από το δίκαιο της Ένωσης, λιγότερο ευμενείς από τους διέποντες παρόμοιες καταστάσεις που υπόκεινται στο εσωτερικό δίκαιο (αρχή της ισοδυναμίας) και δεν καθιστούν πρακτικώς αδύνατη ή υπερβολικά δυσχερή την άσκηση των δικαιωμάτων που απονέμει το δίκαιο της Ένωσης (αρχή της αποτελεσματικότητας) (πρβλ. απόφαση της 10ης Μαρτίου 2021, Konsul Rzeczypospolitej Polskiej w N., C-949/19, EU:C:2021:186, σκέψη 43 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

- 50 Όσον αφορά την τήρηση της αρχής της ισοδυναμίας, εναπόκειται στο αιτούν δικαστήριο να εξακριβώσει ότι, κατά το ουγγρικό δίκαιο, η δυνατότητα αμφισβήτησης μέτρου διαγραφής δικαιωμάτων επικαρπίας που έχει καταστεί απρόσβλητο, στο πλαίσιο προσφυγής κατά αποφάσεως με την οποία απορρίπτεται αίτηση επανεγγραφής των δικαιωμάτων αυτών, δεν διαφέρει αναλόγως του αν το μέτρο παραβιάζει το εθνικό δίκαιο ή το δίκαιο της Ένωσης.
- 51 Όσον αφορά την τήρηση της αρχής της αποτελεσματικότητας, υπογραμμίζεται ότι, κατά τη νομολογία, κάθε περίπτωση στην οποία τίθεται το ζήτημα αν εθνική δικονομική διάταξη καθιστά αδύνατη ή υπερβολικά δυσχερή την εφαρμογή του δικαίου της Ένωσης πρέπει να εξετάζεται λαμβανομένης υπόψη της θέσης της διάταξης αυτής στην όλη διαδικασία ενώπιον των διαφόρων εθνικών οργάνων, της εξέλιξης της διαδικασίας και των ιδιαιτεροτήτων της. Υπό το πρίσμα αυτό, πρέπει να λαμβάνονται υπόψη, εφόσον παρίσταται ανάγκη, οι αρχές που αποτελούν τη βάση του εθνικού δικαιοδοτικού συστήματος, όπως η προστασία των δικαιωμάτων άμυνας, η αρχή της ασφάλειας δικαίου και η εύρυθμη διεξαγωγή της διαδικασίας [απόφαση της 20ής Μαΐου 2021, X (Βυτιοφόρα οχήματα μεταφοράς υγραερίου), C-120/19, EU:C:2021:398, σκέψη 72].
- 52 Πλην όμως, το Δικαστήριο έχει αναγνωρίσει ότι ο απρόσβλητος χαρακτήρας διοικητικής αποφάσεως, λόγω εκπνοής των εύλογων προθεσμιών προσβολής της, συμβάλλει στην ασφάλεια δικαίου, με συνέπεια το δίκαιο της Ένωσης να μην επιβάλλει, κατ' αρχήν, στο διοικητικό όργανο την υποχρέωση να επανεξετάσει διοικητική απόφαση που κατέστη απρόσβλητη (απόφαση της 12ης Φεβρουαρίου 2008, Kempter, C-2/06, EU:C:2008:78, σκέψη 37). Επομένως, η τήρηση της αρχής της ασφάλειας δικαίου καθιστά δυνατό να αποφεύγεται η επ' αόριστον αμφισβήτηση των διοικητικών πράξεων που παράγουν έννομα αποτελέσματα (απόφαση της 19ης Σεπτεμβρίου 2006, i-21 Germany και Arcor, C-392/04 και C-422/04, EU:C:2006:586, σκέψη 51).
- 53 Εν προκειμένω, από τη δικογραφία που έχει στη διάθεσή του το Δικαστήριο προκύπτει ότι η προθεσμία υποβολής διοικητικής ενστάσεως κατά αποφάσεως της αρμόδιας για το κτηματολόγιο εθνικής αρχής είναι δεκαπέντε ημέρες από την κοινοποίησή της και ότι, σε περίπτωση που αυτή απορριφθεί, η προθεσμία για την άσκηση ένδικης προσφυγής είναι τριάντα ημέρες από την κοινοποίηση της απορριπτικής αποφάσεως. Προκύπτει δε ότι οι εν λόγω προθεσμίες επαρκούν κατ' αρχήν ώστε οι ενδιαφερόμενοι να μπορούν να προσβάλουν μια τέτοια απόφαση.
- 54 Εντούτοις, το Δικαστήριο έχει κρίνει, κατ' ουσίαν, ότι, υπό ορισμένες ιδιαίτερες περιστάσεις, εθνικό διοικητικό όργανο ενδέχεται να υποχρεούται, κατ' εφαρμογήν της αρχής της αποτελεσματικότητας και της αρχής της καλόπιστης συνεργασίας που απορρέει από το άρθρο 4, παράγραφος 3, ΣΕΕ, να επανεξετάσει μια διοικητική απόφαση που έχει καταστεί απρόσβλητη. Στο πλαίσιο αυτό, λαμβάνονται υπόψη τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της οικείας κατάστασης και των εμπλεκόμενων συμφερόντων, ώστε να επιτυγχάνεται ισορροπία μεταξύ της απαίτησης για ασφάλεια δικαίου και της απαίτησης νομιμότητας από απόψεως δικαίου της Ένωσης (πρβλ. απόφαση της 20ής Δεκεμβρίου 2017, Incyte, C-492/16, EU:C:2017:995, σκέψη 48 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 55 Εν προκειμένω, τα δικαιώματα επικαρπίας της Grossmania διαγράφηκαν από το κτηματολόγιο βάσει εθνικής ρύθμισης η οποία, όπως επισημάνθηκε στη σκέψη 40 της παρούσας αποφάσεως, καθόσον προβλέπει την *ex lege* απόσβεση των δικαιωμάτων επικαρπίας που έχουν επί γεωργικών γαιών οι υπήκοοι άλλων κρατών μελών πλην της Ουγγαρίας, περιορίζει, ως εκ του ίδιου του

αντικειμένου της και εξ αυτού του λόγου και μόνον, το δικαίωμα των ενδιαφερομένων στην ελεύθερη κυκλοφορία κεφαλαίων το οποίο κατοχυρώνει το άρθρο 63 ΣΛΕΕ, χωρίς κανένα στοιχείο να μπορεί να δικαιολογήσει τον περιορισμό αυτό.

- 56 Επιπλέον, όπως προκύπτει από την απόφαση της 21ης Μαΐου 2019, Επιτροπή κατά Ουγγαρίας (Επικαρπία επί γεωργικών γαιών) (C-235/17, EU:C:2019:432), ιδίως από τις σκέψεις 81, 86, 124, 125 και 129, η εν λόγω εθνική ρύθμιση θίγει επίσης το δικαίωμα ιδιοκτησίας που κατοχυρώνεται στο άρθρο 17, παράγραφος 1, του Χάρτη, καθόσον στερεί εξ ορισμού, υποχρεωτικώς, πλήρως και οριστικώς από τους ενδιαφερομένους τα υφιστάμενα δικαιώματα επικαρπίας τα οποία κατέχουν, χωρίς τούτο να δικαιολογείται από λόγους δημόσιας ωφέλειας και χωρίς, κατά τα λοιπά, η ρύθμιση να συνοδεύεται από καθεστώς δίκαιης και έγκαιρης αποζημίωσης.
- 57 Από τα στοιχεία αυτά προκύπτει ότι τόσο η επίμαχη στην κύρια δίκη εθνική ρύθμιση όσο και οι αποφάσεις περί εφαρμογής της συνιστούν ταυτοχρόνως πρόδηλη και σοβαρή παραβίαση της θεμελιώδους ελευθερίας που προβλέπεται στο άρθρο 63 ΣΛΕΕ αλλά και πρόδηλη και σοβαρή προσβολή του δικαιώματος ιδιοκτησίας που κατοχυρώνεται στο άρθρο 17, παράγραφος 1, του Χάρτη. Η εν λόγω παραβίαση και προσβολή φαίνεται άλλωστε να είχε μεγάλης κλίμακας επιπτώσεις, δεδομένου ότι, όπως επισήμανε ο γενικός εισαγγελέας στο σημείο 50 των προτάσεων του, στηριζόμενος στις διευκρινίσεις που παρέσχε η Ουγγρική Κυβέρνηση στις υποθέσεις επί των οποίων εκδόθηκε η απόφαση της 6ης Μαρτίου 2018, SEGRO και Horváth (C-52/16 και C-113/16, EU:C:2018:157, σκέψη 71), η κατάργηση των δικαιωμάτων επικαρπίας αφορούσε περισσότερους από 5 000 υπηκόους άλλων κρατών μελών πλην της Ουγγαρίας.
- 58 Υπό τις συνθήκες αυτές, λαμβανομένων υπόψη των ευρειών αρνητικών συνεπειών της επίμαχης στην υπόθεση της κύριας δίκης εθνικής ρύθμισης και της κατ' εφαρμογήν της εν λόγω ρύθμισης διαγραφής των δικαιωμάτων επικαρπίας, πρέπει να αποδίδεται ιδιαίτερη σημασία στην απαίτηση νομιμότητας από απόψεως δικαίου της Ένωσης.
- 59 Σημειώνεται δε, όσον αφορά την απαίτηση για ασφάλεια δικαίου, ότι το άρθρο 108 του νόμου του 2013 περί μεταβατικών μέτρων προέβλεψε, σε σχέση με τα δικαιώματα επικαρπίας τα οποία αυτό αφορά, την «αυτοδίκαιη» απόσβεσή τους την 1η Μαΐου 2014, ενώ εν συνεχεία τα δικαιώματα διαγράφονται από το κτηματολόγιο βάσει του άρθρου 94 του νόμου για το κτηματολόγιο, με απόφαση εκδιδόμενη προς τούτο.
- 60 Πλην όμως, μια τέτοια «αυτοδίκαιη» απόσβεση των δικαιωμάτων επικαρπίας μπορεί, λαμβανομένης υπόψη της ίδιας της φύσης της, να παραγάγει τα αποτελέσματά της ανεξαρτήτως των αποφάσεων διαγραφής που εκδίδονται μεταγενέστερα κατ' εφαρμογήν του άρθρου 94 του νόμου για το κτηματολόγιο.
- 61 Ως εκ τούτου, ακόμη και αν η διαγραφή των δικαιωμάτων επικαρπίας συνιστά, όπως υπογράμμισε η Ουγγρική Κυβέρνηση κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, αυτοτελές γεγονός σε σχέση με την αυτοδίκαιη απόσβεση των δικαιωμάτων, η επίμαχη στην κύρια δίκη εθνική ρύθμιση, προβαίνοντας σε έναν τέτοιο καθορισμό των ειδικότερων λεπτομερειών της εν λόγω αποσβέσεως, είναι ικανή να δημιουργήσει σύγχυση σε σχέση με το κατά πόσον είναι αναγκαίο οι επικαρπωτές των οποίων τα δικαιώματα αποσβέστηκαν αυτοδικαίως να προσβάλουν τις μεταγενέστερες αποφάσεις περί διαγραφής προκειμένου να διαφυλάξουν τα δικαιώματα επικαρπίας τους.

- 62 Επομένως, αν επιβεβαιωθεί ότι το ουγγρικό δίκαιο δεν παρέχει δυνατότητα αμφισβήτησης ενώπιον δικαστηρίου, στο πλαίσιο προσφυγής κατά της απόρριψης αιτήσεως επανεγγραφής δικαιωμάτων επικαρπίας, του μέτρου διαγραφής των δικαιωμάτων αυτών το οποίο έχει εν τω μεταξύ καταστεί απρόσβλητο, η αδυναμία αμφισβήτησης δεν μπορεί ευλόγως να δικαιολογηθεί από την απαίτηση για ασφάλεια δικαίου και, επομένως, πρέπει να μη ληφθεί υπόψη από το δικαστήριο ως αντίθετη προς την αρχή της αποτελεσματικότητας και προς την αρχή της καλόπιστης συνεργασίας που απορρέει από το άρθρο 4, παράγραφος 3, ΣΕΕ.
- 63 Όσον αφορά, κατά τέταρτον, το ζήτημα αν, υπό περιστάσεις όπως αυτές της υπόθεσης της κύριας δίκης, οι αρμόδιες αρχές, αφού αφήσουν ανεφάρμοστη την εθνική ρύθμιση, υποχρεούνται σε κάθε περίπτωση να προβούν στην επανεγγραφή των οικείων δικαιωμάτων επικαρπίας ή αν η παράνομη αυτή κατάργηση μπορεί να θεραπευθεί με άλλα μέσα, επισημαίνεται ότι, δυνάμει της αρχής της καλόπιστης συνεργασίας που προβλέπεται στο άρθρο 4, παράγραφος 3, ΣΕΕ, τα κράτη μέλη υποχρεούνται να εξαλείφουν τις παράνομες συνέπειες παραβιάσεως του δικαίου της Ένωσης [απόφαση της 25ης Ιουνίου 2020, Α κ.λπ (Ανεμογεννήτριες σε Aalter και Nevele), C-24/19, EU:C:2020:503, σκέψη 83].
- 64 Επομένως, κατόπιν αποφάσεως εκδοθείσας επί αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως από την οποία προκύπτει η αντίθεση εθνικής νομοθεσίας προς το δίκαιο της Ένωσης, οι αρχές του οικείου κράτους μέλους οφείλουν όχι μόνο να αφήσουν ανεφάρμοστη την οικεία νομοθεσία, σύμφωνα με τη νομολογία που υπομνήσθηκε στη σκέψη 43 της παρούσας αποφάσεως, αλλά και να λάβουν κάθε άλλο γενικό ή ειδικό μέτρο κατάλληλο να διασφαλίσει, εντός της αντίστοιχης επικράτειας, την τήρηση του δικαίου της Ένωσης (πρβλ. απόφαση της 21ης Ιουνίου 2007, Jonkman κ.λπ., C-231/06 έως C-233/06, EU:C:2007:373, σκέψη 38).
- 65 Ελλείψει ειδικών κανόνων στο δίκαιο της Ένωσης σχετικά με τον τρόπο με τον οποίο ενδείκνυται να εξαλειφθούν οι παράνομες συνέπειες παραβάσεως του άρθρου 63 ΣΛΕΕ υπό περιστάσεις όπως αυτές της κύριας δίκης, τα εν λόγω μέτρα μπορούν να συνίστανται, μεταξύ άλλων, στην επανεγγραφή στο κτηματολόγιο των παρανόμως καταργηθέντων δικαιωμάτων επικαρπίας, εφόσον μια τέτοια επανεγγραφή αποτελεί το πλέον κατάλληλο μέσο αποκατάστασης, με ισχύ τουλάχιστον για το μέλλον, της νομικής και πραγματικής κατάστασης στην οποία θα βρισκόταν ο ενδιαφερόμενος αν δεν είχε λάβει χώρα η παράνομη κατάργηση των δικαιωμάτων του.
- 66 Εντούτοις, όπως επισήμανε, κατ' ουσίαν, και ο γενικός εισαγγελέας στο σημείο 55 των προτάσεών του, υπάρχουν ειδικές περιπτώσεις στις οποίες η λήψη ενός τέτοιου μέτρου μπορεί να προσκρούει σε αντικειμενικά και νόμιμα εμπόδια, ιδίως νομικής φύσης, μεταξύ άλλων όταν, μετά την κατάργηση των δικαιωμάτων επικαρπίας, υπάρχει νέος κύριος ο οποίος απέκτησε καλόπιστα τις εκτάσεις τις οποίες αφορούσαν τα οικεία δικαιώματα ή όταν στις εκτάσεις αυτές έλαβαν χώρα αναδιαρθρώσεις.
- 67 Εν προκειμένω, εναπόκειται στο αιτούν δικαστήριο να εξακριβώσει, λαμβανομένης υπόψη της υφιστάμενης κατά τον χρόνο εκδόσεως της αποφάσεώς του νομικής και πραγματικής κατάστασης, αν πρέπει να υποχρεώσει την αρμόδια αρχή να προβεί σε επανεγγραφή των δικαιωμάτων επικαρπίας τα οποία κατείχε η Grossmania.
- 68 Μόνο στην περίπτωση που αποδειχθεί πράγματι αδύνατη η επανεγγραφή θα είναι αναγκαίο, προκειμένου να εξαλειφθούν οι παράνομες συνέπειες της παραβιάσεως του δικαίου της Ένωσης, να παρασχεθεί στους πρώην δικαιούχους των καταργηθέντων δικαιωμάτων επικαρπίας δικαίωμα

αποζημίωσης, χρηματικής ή άλλης φύσεως, το ύψος της οποίας θα αποκαθιστά από χρηματοοικονομικής απόψεως την οικονομική ζημία που προκλήθηκε από την κατάργηση των δικαιωμάτων επικαρπίας.

- 69 Επιπλέον, ανεξαρτήτως των μέτρων περί των οποίων γίνεται λόγος στις σκέψεις 65 και 68 της παρούσας αποφάσεως για την εξάλειψη των παράνομων συνεπειών της παραβάσεως του άρθρου 63 ΣΛΕΕ, η πλήρης αποτελεσματικότητα του δικαίου της Ένωσης συνεπάγεται ότι οι ζημιωθέντες από παραβίαση του δικαίου της Ένωσης ιδιώτες έχουν επίσης, δυνάμει της αρχής της ευθύνης του Δημοσίου για ζημίες προκληθείσες από μια τέτοια παραβίαση, δικαίωμα αποζημίωσης εφόσον συντρέχουν τρεις προϋποθέσεις, ότι δηλαδή ο παραβιασθείς κανόνας δικαίου αποσκοπεί στην απονομή δικαιωμάτων στους ιδιώτες, ότι η παράβαση του κανόνα αυτού είναι κατάφωρη και ότι υφίσταται άμεση αιτιώδης συνάφεια μεταξύ της εν λόγω παραβάσεως και της ζημίας που υπέστησαν οι ιδιώτες (αποφάσεις της 5ης Μαρτίου 1996, *Brasserie du pêcheur* και *Factortame*, C-46/93 και C-48/93, EU:C:1996:79, σκέψη 51, και της 24ης Μαρτίου 2009, *Danske Slagterier*, C-445/06, EU:C:2009:178, σκέψη 20).
- 70 Εν προκειμένω, κατ' αρχάς, σκοπός του άρθρου 63 ΣΛΕΕ είναι η απονομή δικαιωμάτων στους ιδιώτες, στο μέτρο που παρέχει, υπό περιστάσεις όπως αυτές της υπόθεσης της κύριας δίκης, δικαίωμα στους επικαρπωτές να μην στερηθούν τα οικεία δικαιώματα κατά παράβαση του εν λόγω άρθρου (βλ., κατ' αναλογία, απόφαση της 14ης Σεπτεμβρίου 2017, *The Trustees of the BT Pension Scheme*, C-628/15, EU:C:2017:687, σκέψη 48). Το δε άρθρο 17 του Χάρτη αποτελεί ομοίως κανόνα δικαίου ο οποίος αποσκοπεί στην απονομή δικαιωμάτων στους ιδιώτες [απόφαση της 21ης Μαΐου 2019, Επιτροπή κατά Ουγγαρίας (Επικαρπία επί γεωργικών γαιών), C-235/17, EU:C:2019:432, σκέψη 68].
- 71 Περαιτέρω, από πάγια νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει ότι παραβίαση του δικαίου της Ένωσης είναι κατάφωρη όταν συνεχίζεται παρά την έκδοση δικαστικής αποφάσεως με την οποία διαπιστώνεται η προσαπτόμενη παράβαση ή προδικαστικής αποφάσεως ή παρά την ύπαρξη παγιωμένης σχετικής νομολογίας του Δικαστηρίου, εκ των οποίων προκύπτει ότι η επίμαχη συμπεριφορά στοιχειοθετεί παράβαση (απόφαση της 30ής Μαΐου 2017, *Safa Nicu Sepahan* κατά Συμβουλίου, C-45/15 P, EU:C:2017:402, σκέψη 31). Αυτό συμβαίνει όμως εν προκειμένω, όπως υπομνήσθηκε στη σκέψη 37 της παρούσας αποφάσεως.
- 72 Τέλος, υπό το πρίσμα των αποφάσεων της 6ης Μαρτίου 2018, *SEGRO* και *Horváth* (C-52/16 και C-113/16, EU:C:2018:157), και της 21ης Μαΐου 2019, Επιτροπή κατά Ουγγαρίας (Επικαρπία επί γεωργικών γαιών) (C-235/17, EU:C:2019:432), φαίνεται να υφίσταται άμεση αιτιώδης συνάφεια μεταξύ της παραβάσεως του άρθρου 63 ΣΛΕΕ και της ζημίας την οποία υπέστη η *Grossmania* συνεπεία της παραβάσεως αυτής, όπερ απόκειται στο αιτούν δικαστήριο ή, ενδεχομένως, στο κατά το ουγγρικό δίκαιο αρμόδιο δικαστήριο να εξακριβώσει.
- 73 Όσον αφορά, κατά πέμπτον και τελευταίον, τη θέση σε ισχύ των παραγράφων 4 και 5 του άρθρου 108 του νόμου του 2013 περί μεταβατικών μέτρων, την οποία επικαλείται το αιτούν δικαστήριο, επισημαίνεται ότι το δικαστήριο αυτό δεν εξηγεί τους λόγους για τους οποίους οι προαναφερθείσες νέες διατάξεις ασκούν επιρροή ως προς την επίλυση της διαφοράς της κύριας δίκης, ούτε διευκρινίζει αν έχουν εφαρμογή στο παρόν στάδιο της διαδικασίας. Από την πλευρά της, η Ουγγρική Κυβέρνηση αμφισβήτησε τη δυνατότητα εφαρμογής τους, καθόσον αυτή θα προϋπέθετε, εν πάση περιπτώσει, την ύπαρξη αποφάσεως επανεγγραφής των δικαιωμάτων επικαρπίας της *Grossmania*, η οποία, στο στάδιο αυτό, δεν έχει εκδοθεί.

- 74 Υπό τις συνθήκες αυτές, αρκεί να διευκρινιστεί ότι το άρθρο 108, παράγραφοι 4 και 5, του νόμου του 2013 περί μεταβατικών μέτρων πρέπει επίσης να συνάδει, μεταξύ άλλων, με την αρχή της αποτελεσματικότητας, όπως υπομνήσθηκε στη σκέψη 51 της παρούσας αποφάσεως, όπερ σημαίνει ότι δεν πρέπει να καθιστά πρακτικώς αδύνατη ή υπερβολικά δυσχερή την άσκηση των δικαιωμάτων που παρέχονται από το δίκαιο της Ένωσης, καθώς και με τις θεμελιώδεις ελευθερίες, ιδίως με την ελεύθερη κυκλοφορία κεφαλαίων, που προβλέπεται στο άρθρο 63 ΣΛΕΕ.
- 75 Λαμβανομένου υπόψη του συνόλου των ανωτέρω σκέψεων, στο προδικαστικό ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το δίκαιο της Ένωσης, και ιδίως το άρθρο 4, παράγραφος 3, ΣΕΕ και το άρθρο 267 ΣΛΕΕ, έχει την έννοια ότι εθνικό δικαστήριο που επιλαμβάνεται προσφυγής κατά αποφάσεως με την οποία απορρίπτεται αίτηση επανεγγραφής δικαιωμάτων επικαρπίας τα οποία αποσβέστηκαν αυτοδικαίως και διαγράφηκαν από το κτηματολόγιο δυνάμει εθνικής ρύθμισης αντιβαίνουσας στο άρθρο 63 ΣΛΕΕ, όπως αυτό ερμηνεύθηκε από το Δικαστήριο σε προδικαστική απόφαση, οφείλει:
- να αφήσει ανεφάρμοστη την εν λόγω ρύθμιση και,
 - εφόσον δεν υφίστανται αντικειμενικά και νόμιμα εμπόδια, ιδίως νομικής φύσης, να υποχρεώσει την αρμόδια διοικητική αρχή να προβεί σε επανεγγραφή των δικαιωμάτων επικαρπίας, παρά το γεγονός ότι δεν ασκήθηκε, εντός της νόμιμης προθεσμίας, ένδικη προσφυγή κατά της διαγραφής των δικαιωμάτων και, ως εκ τούτου, η διαγραφή τους κατέστη απρόσβλητη σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο.

Επί των δικαστικών εξόδων

- 76 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (τρίτο τμήμα) αποφαινεται:

Το δίκαιο της Ένωσης, και ιδίως το άρθρο 4, παράγραφος 3, ΣΕΕ και το άρθρο 267 ΣΛΕΕ, έχει την έννοια ότι εθνικό δικαστήριο που επιλαμβάνεται προσφυγής κατά αποφάσεως με την οποία απορρίπτεται αίτηση επανεγγραφής δικαιωμάτων επικαρπίας τα οποία αποσβέστηκαν αυτοδικαίως και διαγράφηκαν από το κτηματολόγιο δυνάμει εθνικής ρύθμισης αντιβαίνουσας στο άρθρο 63 ΣΛΕΕ, όπως αυτό ερμηνεύθηκε από το Δικαστήριο σε προδικαστική απόφαση, οφείλει:

- να αφήσει ανεφάρμοστη την εν λόγω ρύθμιση και,
- εφόσον δεν υφίστανται αντικειμενικά και νόμιμα εμπόδια, ιδίως νομικής φύσης, να υποχρεώσει την αρμόδια διοικητική αρχή να προβεί σε επανεγγραφή των δικαιωμάτων επικαρπίας, παρά το γεγονός ότι δεν ασκήθηκε, εντός της νόμιμης προθεσμίας, ένδικη προσφυγή κατά της διαγραφής των δικαιωμάτων και, ως εκ τούτου, η διαγραφή τους κατέστη απρόσβλητη σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο.

(υπογραφές)